

Артем Курас

ПОГЛЯДИ НА ПОЛІТИКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ У ПРОГРАМАХ
ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ НА ВИБОРАХ 2012 р.

Охарактеризовано програми політичних партій України у сфері національної безпеки, які взяли участь у виборах до Верховної Ради України у загальнодержавному виборчому окрузі 28 жовтня 2012 р.

Ключові слова: вибори, політична партія, національна безпека.

Kuras A. Looks on policy of national safety in programs of political parties in elections of 2012. In this article characterized the main political views of Ukrainian political parties in the Verhovna Rada elections October 28 2012.

Key words: national security, elections, political parties.

Вибори 2012 р. до Верховної Ради України продемонстрували значне зацікавлення політичними партіями проблемою національної безпеки. Сучасні політологи небезпідставно стверджують, що безпекова тематика є однією з провідних у програмних документах більшості політичних партій України, що може опосередковано свідчити про підвищення ролі політичних партій у виробленні державної безпекової політики [1, с.125]. Посилення уваги політичних партій до безпекової проблематики сприяє формуванню в Україні громадянського суспільства, подоланню державної монополії на теоретичні розробки у сфері безпеки, диверсифікації поглядів та підходів до цієї проблематики, а також певним чином послуговує незалежній експертній оцінці політики національної безпеки, виробленню альтернативних концепцій і програм [1, с.125]. Аналіз програмних документів політичних партій у сфері національної безпеки, що взяли участь у виборчій кампанії 2012 р. – основна мета цієї розвідки.

У сучасній українській науці, зважаючи на обмежені часові рамки, досліджувана проблема, закономірно, ще

не стала предметом детального розвитку політологів, істориків та правників. Натомість низка ґрунтовних праць присвячена проблемі вироблення державної політики у сфері національної безпеки. У працях І. Бінька, В. Горбуліна, М. Дмитренка, В. Кременя, В. Крисаченка, А. Кузьменка, В. Ліпкана, Г. Новицького, М. Паламарчука, С. Пирожкова, Т. Розової, та ін. дослідників охарактеризовано пріоритети зовнішньої політики та політики національної безпеки України у попередні десятиліття. Джерельну основу статті становлять політичні програми партій-учасників виборчої кампанії 2012 р., законодавчі та нормативно-правові акти вищих органів влади.

Згідно з Законом України «Про основи національної безпеки України» національна безпека – це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, нейтралізація і запобігання реальним та потенційним загрозам національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, гарантування свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління у разі виникнення негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам [2, с.15].

У виборчій кампанії 2012 р. до Верховної Ради України у загальнодержавному виборчому окрузі, згідно з даними ЦВК, взяло участь 87 політичних партій (43% від 202 зареєстрованих Міністерством юстиції), з них 22 – висунули виборчі списки у загальнодержавному окрузі (11% від загальної кількості) [3]. Системно аналізуючи їхні програмні документи та державотворчу діяльність, ми встановили, що у ставленні до проблеми зовнішньополітичного фактора національної безпеки партії пропонують: 1) позаблоковий статус нашої держави (згідно зі ст. 17 Конституції України); 2) нейтралітет у зовнішньополітичній сфері; 3) вступ до ЄС та НАТО (праві та правоцентристські партії); 4) повернення до ядерного статусу, якого Україна позбулася на зорі незалежності (праворадикали); 5) інтенсивна інтеграція у структури СНД та максимальне зближення з Російською Федерацією та Білоруссю (ліві політичні партії); 6) багатовекторність, яка існувала у період президентства Л. Кучми.

Розглядаючи програмні документи політичних партій у сфері національної безпеки, зауважимо, що контури безпекової політики на сьогодні, де-факто, визначає правляча політична партія – Партія регіонів, що у 2012 р. у загальнодержавному виборчому окрузі здобула переконливу перемогу, набравши 30% голосів виборців. Ця політична сила, на сьогодні, пропагує збереження позаблокового статусу України – гарантію безпеки кожного громадянина; здобуття асоційованого членства в Євросоюзі, створення зони вільної торгівлі, зняття візових бар'єрів між Україною та ЄС; посилення економічної співпраці в рамках зони вільної торгівлі з країнами СНД; стратегічне партнерство з Росією, США, Китаєм; відкриття для України ринків країн «Великої двадцятки» та країн, що розвиваються; реалізацію конкурентних переваг країни для здобуття права на проведення спортивних та культурних заходів європейського і світового рівнів [4].

Таким чином, передвиборча програма цієї політичної сили практично не зазнала змін, порівняно із попередніми виборами (2007 р.) до Верховної Ради України, під

час яких партія виступала за: збалансовану зовнішню політику (однаково значущі східний (Росія та країни Сходу) і західний (країни ЄС і США) напрями); збереження позаблокового статусу України; питання вступу України до НАТО повинно вирішуватися за результатами всеукраїнського референдуму; членство в ЄС і СОТ – не самоціль, а засіб підвищення добробуту українських громадян, розширення можливостей вітчизняної економіки, науки і освіти [5]. Підсумовуючи, відзначимо, що програма партії у зовнішньополітичній сфері відповідає ухваленому у 2003 р. Закону України «Про основи національної безпеки України». У ст. 8 документа, зокрема, наголошено, що основна мета нашої держави у міжнародній політиці – «забезпечення повноправної участі України в загальноєвропейській та регіональних системах колективної безпеки...» [2, с.26].

Програмні документи інших політичних партій розділимо на три групи, беручи за основу ідеологічний критерій: праві, центристи та ліві. Невідповідність декларацій і практичних кроків щодо реалізації курсу на європейську та євроатлантичну інтеграцію, різне тлумачення проекту Єдиного економічного простору, пріоритетів політики національної безпеки, можливість та необхідність реприватизації стратегічних об'єктів – далеко не вичерпний перелік питань, що різнять ці політичні сили.

Праві політичні сили на парламентських виборах 2012 р. представляли ВО «Свобода», Українська Національна Асамблея, Українська платформа «Собор» та політична партія «Наша Україна». Принагідно зауважимо, що праворадикальні сили – ВО «Свобода» та УНА не висунули чіткої програми у сфері захисту національної безпеки. Більше того, варто погодитися з думкою М. Дмитренка, який відзначив: «Інколи партії, соціальна платформа яких збігається з етнічною, стають на сепаратистський шлях, дестабілізуючи тим самим ситуацію у країні, де вони діють, і утруднюють розвиток там громадянського суспільства» [6, с.23]. Подолання п'ятивідсоткового бар'єра ВО «Свобода» – скоріше виняток, ніж закономірність.

Окремий розділ проблемі «національної безпеки» приділила політична партія «Наша Україна», яка запропонувала виборцям: збереження статусу української мови як єдиної державної і державна підтримка та повага до розвитку мов національних меншин; вступ до Європейського Союзу та НАТО; денонсацію «харківських угод» та угод з Росією щодо газу; забезпечення енергетичної незалежності України через диверсифікацію шляхів енергопостачання, альтернативних джерел енергії, енергозбереження; дієву програму забезпечення населення якісною питною водою [7, с.2]. «Після парламентських виборів 2006 року тверезі розрахунки щодо необхідності вступу до ЄС і НАТО поступилися місцем політичним гаслам та посиленню протистояння між різними політичними силами, їх геополітичними орієнтаціями за віссю «Схід – Захід», – констатують сучасні науковці [1, с.126].

Праві політичні сили вбачали у членстві ЄС та НАТО додаткові фундаментальні гарантії забезпечення державного суверенітету та територіальної цілісності, а також: 2) фактор, що приведе до прогресивних політичних та соціально-економічних реформ; 3) покращиться інвестиційна привабливість України; 4) додаткові фінансові впливання для ліквідації застарілого військового озброєння. Можемо припустити, що кількість прихильників вступу України до НАТО та євроструктур збільшиться, зважаючи на два чинники: природне зменшення чисельності тих, хто сьогодні рішуче виступає проти НАТО (переважно люди похилого віку); подальшу реалізацію інформаційної політики держави з питань євроатлантичної інтеграції України [8, с.481].

З-поміж центристських політичних сил виділимо партію «Удар», політичну партію Н. Королевської «Україна – вперед», а також низку менш рейтингових партій (Ліберальна партія, ВО «Громада», політичне об'єднання «Рідна Вітчизна», партія Зелених України, «Зелена Планета» та ін.). Більшість із окреслених політичних партій зосередила увагу на економічній, інформативній, енергетичній складовій національної політики держави, що, зважаючи на агресивну поведінку сусідів, подекуди загрожує національній

безпеці України, однак не приділила належної уваги проблемі зовнішньополітичного розвитку нашої держави.

Зокрема, Український демократичний альянс за реформи («Удар» В. Кличка) запропонував: змусити бюджет працювати в інтересах усіх громадян; створити систему обов'язкової публічної бюджетної звітності, за якої кожен громадянин зможе в режимі реального часу стежити за доходами і витратами бюджетів усіх рівнів. Забезпечити прозорість системи державних закупівель; протидіяти концентрації прав власності на підприємства однієї галузі; забезпечити рівні стартові можливості для всіх та ін [9].

«Україна – вперед» виокремила десять пріоритетів економічного розвитку країни. На думку лідерів партії, національна безпека держави суттєво покращиться за умов: підтримки національного виробника; поліпшення умов ведення малого та середнього бізнесу; відродження високотехнологічного виробництва; створення сучасного сільського господарства; ефективної інфраструктури; якісної медицини для всіх. Н. Королевська також декларувала державну підтримку пріоритетних галузей (інформаційні технології, суднобудування, авіабудування, машинобудування, приладобудування), створення мережі промислових парків на базі державних ВНЗ, а також перенесення в Україну високотехнологічних іноземних виробництв [10].

Нечіткі та неструктуровані політичні програми у сфері національної безпеки інших учасників виборчих перегонів центристського напрямку. Партія Пенсіонерів України розглядає національну безпеку як систему «політичних, економічних, соціальних, правових, інформаційних, культурно-ідеологічних, екологічних, військових заходів та засобів захисту життєво-важливих інтересів українського суспільства, окремих його громадян, держави, державних кордонів, територіальної цілісності, національного ринку, культурних цінностей від внутрішньої і зовнішньої загрози, як стан держави, що дає змогу зберегти свій суверенітет і цілісність, виступати самостійним суб'єктом міжнародних відносин» [11]. Таким чином, констатуємо, що політика партії «базується на концепції національної безпеки, в якій віддається пріоритет не стільки військовим факторам, скільки

засобам поступового перетворення системи національної безпеки України в дійову складову загальної безпеки, зусиль світової спільноти, спрямованих на збереження миру, демілітаризацію, демократизацію й гуманізацію міжнародних відносин» [11].

«Україна – рівноправний міжнародний партнер», – вважає голова політичної партії «Нова політика» В. Семиноженко. Під час передвиборчої кампанії партія пропагувала: твердість та послідовність у відстоюванні національних інтересів; рівноправні, взаємовигідні відносини з Російською Федерацією та Співдружністю Незалежних Держав; розвиток стратегічного партнерства з країнами Європейського Союзу та США; економічне і науково-технологічне співробітництво з новими лідерами в світі [12, с.5].

Ліберальна партія України поставила перед собою завдання протягом 2012 – 2017 років добитися відродження добробуту домашніх господарств – родин на рівні середніх показників індексу ООН людського розвитку шляхом подолання корупції в Україні. Незважаючи на те, що у більшості європейських країн при владі знаходяться ліберальні партії (європейська ліберально-демократична система базується на засадах Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (прийнятого ООН у 1966 р.), Конвенції про захист прав і основних свобод людини (прийнятої Радою Європи у 1950 р.), суттєвого визнання на Батьківщині партія не здобула [13].

Попри те, що «зелені» передусім наголосили на необхідності реалізації об'єднавчої національної ідеї українського народу, що полягає у розв'язанні проблем екології, певні напрацювання цих політичних сил помітні також у сфері національної безпеки. Зокрема, партія «Зелена планета» вбачала пріоритети національної безпеки у витворенні соціально орієнтованої ринкової економіки, а також національному і духовному відродженні українського народу і розвитку самобутності українців та створенні громадянського суспільства» [14, с.4]. Політична партія «Зелені» пропонувала «гострі політичні питання, такі, як закон про мови, унітарний чи федеративний устрій, президентська

чи парламентсько-президентська форма правління та подібні, з метою збереження громадського спокою... виносити на Всеукраїнський референдум, результат якого має вирішальне значення». Загалом, прийнятним для центристських партій буде висновок про те, що у сфері національної безпеки Українській державі необхідно стати на реальний ґрунт і усвідомити, що свою воєнну безпеку Україна має забезпечувати власними силами [15, с.2].

Серед лівоцентристських партій провідні позиції займає ВО «Батьківщина». У розділі «Українська самобутність – європейський вибір» передвиборчої програми цієї політичної сили відзначено, що пріоритетним завданням цієї політичної сили стане формування сучасної української політичної нації із неповторною національною ідентичністю, власною історією та спільним європейським майбутнім. Представники ВО «Батьківщина» переконують, що ліквідуєть кризу у відносинах із Євросоюзом, забезпечать підписання та ратифікацію Угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі з ЄС, досягнуть безвізового режиму з країнами Євросоюзу, партнерство з Російською Федерацією. «Європейські цінності – це наші цінності», – підсумовують опозиціонери [16, с.2].

Ліві політичні сили, передусім – Комуністична партія України, традиційно пропонують «Повернути країну народу». Звичайно у пріоритетах зовнішньої політики – вступ до Митного союзу, Єдиного економічного простору, Євразійського економічного союзу. КПУ також категорично вимагає припинити співробітництво із МВФ та переглянути всі нерівноправні міжнародні договори, передусім – у рамках СОТ. Для зміцнення національної безпеки України комуністи пропонують конституційно закріпити нейтральний та позаблоковий статус України; розробити нову концепцію оборони, яка буде відповідати сучасним вимогам; забезпечити переозброєння армії кращими вітчизняними зразками техніки [17].

Значно радикальніша програма політичної партії «Руський блок». Партія пропонує безальтернативно «іти до добробуту разом з Росією!». Цій меті підпорядковані основоположні першочергові завдання: входження в Мит-

ний союз із Російською Федерацією й іншими державами; спільна з ними побудова Євразійського союзу – єдиного простору культури, науки і освіти, взаємовигідної виробничої кооперації, спільного ринку капіталів, технологій, товарів, послуг, сировинних, енергетичних і трудових ресурсів; державна російська мова – воля корінного народу, запорука рівноправної інтеграції в Євразійський простір; підтримка канонічного Православ'я і єдності Руської Православної Церкви; перехід до парламентської республіки та федеративного устрою за крайовим принципом, з урахуванням соціально-економічних і етнокультурних особливостей земель; створення з Російською Федерацією консорціуму з експлуатації єдиної газотранспортної системи; неприєднання до антиросійських блоків – НАТО, Євросоюзу; розвиток соціально-орієнтованої економіки з дієвим стягуванням податків з олігархічних капіталів; у рамках Єдиного економічного простору перехід до спільної валюти; протидія русофобії, українському фашизму і етнокультурному шовінізму; безстрокове перебування в Криму і Севастополі Чорноморського флоту – гаранта стабільності на чорноморсько-середземноморському театрі забезпечення миру; конституційне право на друге громадянство [18, с.3].

На жаль, можна погодитися із відомим дослідником М. Михальчиком, який у колективній монографії «Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього» підкреслив: «Передвиборчі політичні програми – це швидше образні агітки чи політичні слогани для прикриття ситуації цілісного перетворення країни: яку країну ми створюємо, куди і як ідемо – немає ні в кого з політичних лідерів» [19, с.456].

Національна безпека України ґрунтується на національних інтересах, чинній Стратегії національної безпеки. Цей курс не повинен бути розмінною монетою у внутрішньополітичній грі політичних партій. Виборча кампанія 2012 р. до Верховної Ради України показала зворотну тенденцію – політичні сили здебільшого вирішують власні тактичні питання, що може призвести до того, що Україна з плином часу втратить стратегічне бачення свого місця у світі, своїх стратегічних завдань.

1. Корнієвський О. Роль політичних партій у формуванні державної політики у сфері національної безпеки / О. Корнієвський // Політичний менеджмент. – 2009. – №4. – С.125.
2. Закон України «Про основи національної безпеки України» // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №39.
3. Каденюк С. До питання «участь партії у виборах» / С. Каденюк // Українська правда. – 2012. – 21 вересня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua>
4. Електронний бюлетень «Твій вибір 2012». Партія регіонів. Вип.5: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.usipr.kiev.ua>
5. Соколов С. Передостанній залік: робота фракцій Верховної Ради України (листопад 2007 року – грудень 2011 року) / С. Соколов: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.deputat.org.ua>
6. Дмитренко М. Суспільні трансформації та політичні аспекти загроз національній безпеці України: Монографія / М. Дмитренко. – К.: Знання України, 2006. – 348 с.
7. Передвиборча програма політичної партії «Наша Україна» «Україна на віки!» // Урядовий кур'єр. – 2012. – 5 жовтня.
8. Компанієць І. Євроатлантична інтеграція України: досвід країн Центрально-Східної Європи / І. Компанієць, Б. Левик // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 2008. – Вип. 17. – С.475–483.
9. Основні позиції партії УДАР: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.udar.if.ua/programa>
10. Передвиборча програма партії Наталії Королевської «Україна – Вперед!». 10 пріоритетів економічного плану «Нова економіка – нова країна» [архів автора]
11. Програма партії пенсіонерів України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pri.pp.ua>
12. Передвиборча програма партії «Нова політика» // Хрещатик. – 2012. – 21 вересня.
13. Ліберальна партія України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vubir.com.ua>
14. Передвиборча програма Української партії «Зелена планета» // Хрещатик. – 2012. – 14 вересня.
15. Національна безпека і оборона. – 2009. – №2.
16. Моя Батьківщина. Київщина. – 2012. – №14 (101).
17. Тарадай Д. Зовнішня політика як випадковий елемент програм партій / Д. Тарадай: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bbc.co.uk>

18. Передвиборча програма партії «Руський блок» // **Голос України**. – 2012. – 5 жовтня.

19. **Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього** / [відп. ред А. Кудряченко]. – Київ, 2009. – 544 с.